

Takács Béla
Állomások

Lebontották a sárospataki vasútállomás régi épületét. Ez önmagában nem jelent szenzációt, hiszen hazánkban számtalan helyen újultak meg az ódon indóházak. Bennem azonban a csákányok, lapátok, markológépek nyomán eltűnt épület helyén keletkezett üres tér látványa emlékek sorát idézte fel.

Souvenir No. 1.

Szülővárosom vasútállomásáról van szó, amely nem különbözött semmiben egy Sárospatakhoz hasonló nagyközség állomásától. Nem volt se kisebb, se nagyobb, mint ami a helységnek dukált. Tanév elején és végén, a karácsonyi és húsvéti vakációk idején diákok serege lepte el az állomást. Mentek vagy jöttek, de mindig vidáman, mert Patakról menni és ide visszajönni egyaránt örömet jelentett. Én ilyen tájban nem jártam az állomás környékén. Gyalog mentem haza a Bodrog hídján át Kispatakra. Mégis volt valami, és ez különlegessé tette számomra az állomást: a tábla! Ott függött az állomás előtti teret a peronnal összekötő folyosó fölött. Időálló vastábla volt, rajta átluggatott felirat: TILOS AZ ÁTJÁRÁS! Ha bárki is komolyan vette volna a mindenképpen szembetűnő feliratot, nehezen tudta volna megközelíteni a vonatot, mert a szerelvényekhez az ember csak a várótermen, az említett folyosón – ahol tilos az átjárás -, esetleg az állomás épületét megkerülve, a rossz szagú illemhely mellett juthatott el, ebbe az irányba viszont csak bizonyos esetekben indult el az utas. Sokáig titok maradt számomra a tábla: miért tették ki? Kinek tilos az átjárás? A rejtély nyitjára csak később jöttem rá. Ugyanis az állomással szemben terült el a Tokaj-hegylajai Szőlősgazdák Törkölyfőző Szövetkezetének – népszerűbb nevén FURMINT – üzeme, amit a síneken keresztül vágva az érdekelt törkölyt, cefrét főzető, kisüstit kedvelő ügyfelek sokkal hamarabb közelíthettek meg. A tábla tehát – jóllehet, teljesen eredménytelenül – csak őket próbálta visszariasztani az átjárástól, és nem az utasokat. A vonatról leszálló, Miskolc vagy Sátoraljaújhely felől érkező utasokat ugyanez a tábla fogadta, az első pillanatra értelmetlen feliratával: !SÁRÁJTÁ ZA SOLIT. Némelyek héber nyelvű köszöntőnek vélték a szöve-

get, arra gondolva, hogy a pataki teológusok tanrendjében az ószövetségi héber nyelv a legnehezebb stúdiumok közé tartozott.

Souvenir No. 2.

Emlékeim sorában felbukkan az “aranyvonat”. Persze nem volt aranyból, csak egy kocsiját – amelyben a “Szent Jobb”-ot helyezték el – festették aranszínűre. 1938-ban István király ereklyéjét körülhordozták az országban. Sáros-patakon át vitték Kassára. Talán soha nem volt még akkora tömeg az állomáson, mint ezen az augusztus 20-án. Sokáig, nagyon sokáig kellett várni, amíg begördült az aranyvonat a feldíszített, zászlós, virágos pályaudvarra. A program nem engedte meg, hogy a szerelvény akár csak egy percig is az állomáson tartózkodjék. Patak túl kicsi helység volt a “Szent Jobb” óriási nimbuszához képest. Tehát a vonat csak ünnepélyes lassúsággal áthaladt az állomáson, közben egy lila ruhás főpap megáldotta a tömeget a mozgó vonat ablakából. A “Szent Jobb” tiszteletéről még ennyi maradt meg bennem: református elemista létemre csodálkozva láttam, hogy a katolikus hívek a síneket csókolgatják, amelyeken az aranyvonat áthaladt. Ma már úgy érzem, véres kardot kellett volna István király jobbára helyezni, így körülhordozni, mert a béke veszélyben volt. A Jelenések könyvének “amaz hétfejű és tízszarvú fene Bestiája” már szövögette sátáni terveit, és senki nem mondta neki: TILOS AZ ÁTJÁRÁS! – Európa országain és népein.

Souvenir No. 3.

Maradjunk most már a háborúnál, amit mindig és mindenhol megelőz a behívás. Előbb csak közönséges, ha viszont szorul a helyzet, “sasos” behívók repülnek szét, megbolygatva családok, falvak, városok életét. A legidősebb bátyámat egyszerű behívó szólította 1940-ben a “haza védelmére” – bár ezt a hazát nem támadta meg senki. Már az otthoni búcsúzkodás is rendhagyó volt. Családunkban nemigen ölelgettük, csókolgattuk egymást. Az érzelmi megnyilvánulásokkal csinján bántunk. Ami azonban az állomáson lejátszódott, az felülmúlta minden elképzelésemet. Nyolcan voltunk testvérek, és csak egy fiú, az első fiú ment a vonathoz a TILOS AZ ÁTJÁRÁS! feliratú tábla alatt, de édesanyánk annyira sírt, jajongott, mintha az egész családját búcsúztatta volna. Jóska bátyám és a vele együtt bevonuló katonák láthatólag már unták a vég nélküli siránkozást, a számtalanszor elhangzó “Írjál fiam!” figyelmezte-

tést, és alig várták, hogy felszállhassanak a vonatra, amely Rahóra vitte őket. Életük első nagyobb utazása volt, és ennek izgalma elnyomott minden más érzelmet.

Két évvel később a második bátyám ment el. Őt is kikísértük az állomásra, édesanyánk kevesebb sírással, amit az magyarázott, hogy fiának csak Újhelybe kellett bevonulnia, Pataktól tizenkét kilométerre. Ebből következően az első adandó alkalommal vonatra szállt az egész család, a közelebbi rokonság, barátok, és egy vasárnap délután meglátogattuk Károly bátyámat az újhelyi kaszárnnyában. – Zászlót nem hoztak? – kérdezte az őrmester a huszonöt-harminc fős csoport láttán, és Károly zavartan tápáskodott fel a szalmáról. Újonc lévén, neki és társainak nem jutott ágy a túlsúfolt laktanyában. Nem rajta múlt, hogy csak így fogadhatott bennünket. Később már nem látogathattuk meg. Egészen Belgiumig sodorta a háború vihara, és amikor 1945-ben hazajött, senki nem várta az állomáson. Fürkésző szeme csak a tábla feliratát olvashatta: !SÁRÁJTÁ ZA SOLIT

Souvenir No. 4.

1944 nyarán hosszú szerelvények érkeztek a pataki állomásra, szörnyű rakományal: sebesült katonákkal. Németek és magyarok vegyesen. Úgy hallottam, az első világháború végén papírbakancsot és -kaptát kaptak a fronton harcoló katonák. Ezek viszont a kezükön, lábukon, fejükön papír kötszerekkel támolyogtak ki a bűzös marhavagonokból. Vastag volt a kötés, nem takarékoskodtak a papírral. A vér azonban így is átütött a kötésen. Egy-egy sebesültet szállító vonat érkezésének híre pillanatok alatt elterjedt a városban. Batyus asszonyok – köztünk édesanyánk is – igyekeztek az állomás felé, abban a reményben, hátha a sebesültek között van a férj vagy a katona fiú, hátha megtudnak valamit hozzátartozójukról. A tábori posta ebben az időben már nehezen vagy egyáltalán nem működött. Frank Józsefné, mint a többi asszony, szaladt a vonathoz, végigloholt a vagonok mellett, közben kiáltozta a fia nevét és katonai beosztását: - Aknavető, lövezető Frank Miska! Aknavető, lövezető Frank Miska! – Nem válaszol senki. A mozdony füstöt lökött, a szerelvény meglódult. A mozgó vonatból végre felhangzott a kiáltás: - Itt van! Itt van! – Frankné boldogan dobta be a csomagot a vagonba, de a fiát nem látta. Amikor Miska, mint valami Lázár hazajött, nem tudott a csomagról semmit. Bizonygatta, hogy csak akkor volt a pataki állomáson, amikor

bevonult és amikor visszatért, testében és lelkében nagyon megfáradva. Aknavető, lövegető Frank Miska csomagját nyilván nem fejszerűléses katona fogyasztotta el.

Souvenir No. 5.

Vidámabb mezőkre terelve az emlékek nyáját, eszembe jut a pataki vasútállomásnak a személy- és teheráru-forgalom lebonyolításán túl végzett társadalmi szerepe is. Igen, a régi pataki diákélet egyik fontos gócpontja volt a vasútállomás. Vasárnap délelőtt és délután, hétköznap a szilenciumig, az iskola-kertben tett séták végcélja az állomás volt. Nem utazási szándékkal mentek a diákok az állomásra, hanem bámészkodni, azokat nézni, akik indultak vagy érkeztek. Ezt az ártatlan szórakozást nevezték a teológusok “állomásmisszió”-nak, és a hallgatóra, aki vasárnaponként nem vállalt a Patakhoz közel eső falvakban, tanyaközpontokban igehirdetési szolgálatot, vagyis nem ment prédikálni, arra azt mondták, hogy “állomásmisszióba” ment. Tartós, sőt házassággal folytatódó, néha csak futó szerelmi kapcsolatok alakultak ki az állomáson. A pataki gimnáziumba az 1940-es évek elején meglehetősen kevés lány járt, az újhelyi kereskedelmi középiskolába viszont annál több. Sokan bejárók voltak, a vonat pedig hosszabb ideig tartózkodott az állomáson, mint manapság, tehát lehetett beszélgetni a leeresztett ablakon keresztül. Régebben nemcsak a diákok, de még a professzorok is kijártak az állomásra, mert a restiben mérték a legjobb sört.

Souvenir No. 6.

Fiatalkori szerelmeim reményei is az állomás környékén foszlottak szét. Az egyik és az első a nagyállomás túlsó oldalán levő, hajdani kerámiagyár elhanyagolt épületét varázsolta számomra mesebeli kastéllyá. Itt lakott Ő, akit – ha jól emlékszem – legalább két hétig minden reggel fél nyolckor lestem az iskolakert bokrai közül, mikor bukkan fel kedves alakja, mikor jön át a síneken, az álldogáló vagonok között. Ő elsős gimnazista volt, én hatodikos. Azonban az elsős kislány hamarosan kiadta a hatodikos útját. A szakítás – legalábbis akkor annak tartottam – méltó volt a “hős szerelemhez”. Hóvirággal vártam egy reggel, ám nem ragyogtatta be holmi “tavaszi napsugárral” az egyébként mindig mosolygó szép arcát. Értettem a jelzést. A hóvirágot átdobtam a kerítésen, és hosszú ideig gyűlöltem az állomást.

Souvenir No. 7.

1949 nyarán az ország szeme Sárospatakra irányult. Rákosi Mátyás nagygyűlést tartott városunkban. Borsod-Abaúj-Zemplén, sőt Szabolcs-Szatmár népe özönlött Patakra különvonatokon, pufogó Hofherr-tractort vontatta pótkocsikon, elvéve még néhány autóbusz is akadt. Az állomás nem tudta befogadni a hosszú szerelvényeket, ezért Újhely felé tolták ki a vágányokra, ebből az irányból ugyanis csak egy vonat érkezett. Karszalagos rendezők rohangáltak felelősségük teljes tudatában, vagy álltak szigorú képpel a számukra kijelölt posztokon. Terelték a zászlókat, transzparenszeket cipelő tömeget a gyűlés színhelye, a Rákóczi-vár felé. Népünk szerfelett bölcsnek mondott vezére szokás szerint lefüggönyözött autóban érkezett. Karszalagos testőrök hada sürgölődött körülötte. Mint VIII. gimnazista, rendező lévén, én is karszalagot viseltem.

A gyűlés estjén fáklyás felvonulás volt. Egekig hatolt a sokezer torokból harsogó "Sztálin-Rákosi! Sztálin-Rákosi!" kiáltás. A teológiai akadémia hallgatói szintén kivonultak, utánuk mentünk mi, a gimnázium növendékei, köztük én is, de már karszalag nélkül. A hangzavarban bizony teljesen elveszett hevenyészett kis rigmusunk: "Nem kell pap és nem kell sakter/Nagy Sztálin a békebakter."

Másnap, hétfőn, a reggeli áhítaton így imádkozott egyik paptanárunk: "Mennyei Atyánk! Tégy rendet ebben a karszalagos tolongásban!" – Előbb csak az állomás környékén lett rend. Összeseperték a hulladékot, a szétépett transzparenszek papírfoszlányait, a kiegészített fáklyák bádogdobozait. Évek múlva másutt is, szerte a hazában rend lett. Felépültünk a személyi kultusz ragályos betegségéből.

Refrén

Lebontották a sárospataki vasútállomás régi épületét. Ez önmagában nem jelent szenzációt, hiszen hazánkban számtalan helyen újulnak meg az ódon indóházak. Bennem azonban a csákányok, lapátok, markológépek nyomán eltűnt épület helyén keletkezett üres tér látványa emlékek sorát idézte fel... Ifjúságomat, ami nem tér vissza soha többé.

(1980)